

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, доцента Бусленка Василя Володимировича на дисертацію Балашової Оксани Володимирівни «Еволюція партійних систем України та Республіки Польща (1989–2019)», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»)

Актуальність теми. Перехід України до демократії загострив питання збалансованого та стабільного функціонування партійної системи як невід'ємного елемента політичної системи. Досвід політичної трансформації держави засвідчує, що попри формальну наповненість партійної системи усіма необхідними компонентами (численними політичними партіями з розвиненою організаційною структурою, лідерами, парламентським представництвом, накопиченим політичним капіталом), вона не повною мірою виконує стабілізаційну роль в політичній системі. Про це свідчать численні міжпартійні конфлікти, що перманентно призводять до виникнення політичних криз. Політична нестабільність, в свою чергу, є ендегенним чинником, що істотно перешкоджає рух до консолідованої демократії. Тому актуальним як з теоретичного, так і практичного боку, є дослідження, спрямовані на пошук шляхів і механізмів вдосконалення і стабілізації партійної системи України. Саме такою є дисертаційна робота О. В. Балашової. В цьому плані досить важливим є вивчення досвіду еволюції та консолідації партійної системи Республіки Польща як кейсу з динамічною емпіричною базою, що є корисним для теоретичних узагальнень та верифікації відповідних процесів в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. План дослідження досить продуманий і дозволяє з'ясувати тенденції та специфіку еволюції партійної системи України та Польщі й здійснити її порівняльний аналіз. Структурно робота складається зі вступу, чотирьох розділів, розділених на 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Матеріал викладений логічно,

послідовно з дотриманням академічної доброчесності. Це вимагало від дослідника розробки методології, що базувалася на прикладних компетентностях та теоретичних знаннях високого рівня.

Авторка у процесі роботи над обраною темою отримала достовірні науково обґрунтовані положення, висновки та рекомендації, які відображають результати компаративного дослідження партійних систем України та Республіки Польща та мають беззаперечну науково-практичну цінність для політичної науки. Дисертантка повністю досягнула поставленої мети й розв'язала поставлені завдання.

Наукова новизна одержаних результатів не викликає сумнівів і полягає у побудові авторської дослідницької моделі на основі якої виявлено основні тренди та особливості розвитку партійної системи України та Польщі. Новаторським з точки зору дослідження партійних систем є запропонований комплекс кількісної методології.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертаційна робота побудована цілком логічно у повній відповідності до постульованих автором завдань. У вступі розкрито актуальність теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, мету і завдання, обґрунтовано методологічну основу, хронологічні рамки, наукову новизну.

У першому розділі роботи проаналізовано класичні підходи до розуміння та класифікації політичних систем. З дисертації стає зрозумілим, що дослідниця оперувала як кількісними, так і якісними характеристиками партійних систем, приділяючи увагу не лише формальному числу партій, а й ідеологічній дистанції між ними, формату змагальності та ін. (с. 38). В цьому ж розділі досліджено стан наукового вивчення проблематики, який визначений недостатнім рівнем використання верифікованих напрацювань кількісної методології. Також в ньому розкрито методологію дослідження. В роботі застосовано сучасні наукові методи дослідження. Серед них виділимо кількісні спеціальні методи, які дали змогу розглядати партійні системи України та Польщі як багаторівневі цілісні системи із складною

організаційною структурою, зумовленою особливостями їх еволюції. Зокрема, досить вдалим для порівняльного аналізу еволюції партійних систем України та Республіки Польща стало застосування дисертанткою числових індексів партійної націоналізації як в умовах мажоритарної, так і пропорційної виборчих систем, електоральної волатильності у класичному та корегованому форматах та графічних моделей трикутника Нагаями. Це дозволило виявити регіональні особливості електоральної підтримки базових партій та тренди розвитку партійних систем держав.

У другому розділі авторці вдалося простежити еволюцію партійної системи України з точки зору обраної методології. Науково обґрунтованим виглядає визначення тренду до трансформації в напрямі обмеження кількості політичних партій та посилення конкуренції між ними (с. 128). У третьому розділі дослідниця проаналізувала специфіку еволюції партійної системи Республіки Польща. Задля цього визначено комплексні показники націоналізації партійної системи, обґрунтовано еволюцію формату партійної конкуренції. Особлива увага приділена показникам її волатильності. О. В. Балашова виявила відсутність лінійного тренду в трансформації показників волатильності та циклічність змін даних показників, що виступає важливим індикатором інституалізації партійної системи держави.

У четвертому розділі авторка здійснила порівняльний аналіз еволюції партійних систем України та Польщі, взявши за основу дев'ять критеріїв. Важливою складовою розділу стало дослідження інституційних рамок функціонування партійних систем двох держав (законодавча база, виборча система, політична культура). Можна погодитися з дисертанткою, що такі рамки забезпечують «гру за правилами» у чітко визначеному форматі та слугують стримувальним компонентом для девіантних проявів на рівні окремих елементів системи (с. 221). Заслугує на увагу виявлені авторкою слабкі місця в партійній системі України, які потребують реформування.

Позитивним є використання в дослідженні значної кількості ілюстративного матеріалу у вигляді графіків, порівняльних таблиць,

рисунків, які слугують додатковою доказовою базою основних положень та висновків дисертації. Загалом, це досить продумана, якісна в науковому плані праця, якій притаманна методична і концептуальна цілісність, логічність і обґрунтованість наукового викладу. Зокрема, дослідниця виявила тренди еволюції комплексних показників націоналізації партійних систем; простежила зміну електоральних переваг, еволюцію конкуренції партійних систем України та Республіки Польща. Все це дозволило авторці розробити науково обґрунтовані рекомендації для вдосконалення партійної системи України на основі польського досвіду.

Основні результати наукових досліджень, що знайшли місце у наукових положеннях, висновках і рекомендаціях О. В. Балашової мають глибоке теоретико-методологічне й науково-практичне обґрунтування, вони обумовили досягнення поставленої мети та завдань дослідження, сприяли важливим аналітичним узагальненням і систематизації значної кількості наукових праць, дотичних до теми дослідження. Авторкою опрацьовано значний обсяг зарубіжних та вітчизняних джерел, статистичної інформації а також матеріалів аналітичних центрів.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Дисертація має як теоретичний, так і практичний характер. Сформульовані у ній висновки можуть слугувати теоретичною базою для здійснення порівняльних досліджень партійних систем держав. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості їх використання в роботі органів державної влади, місцевого самоврядування для удосконалення механізмів обробки електоральної статистики. Сформовані рекомендації можуть бути застосовані для удосконалення партійного та виборчого законодавства.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження О. В. Балашової повністю відповідають

встановленим вимогам до дисертацій поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія». Вони представлені у 9 статтях у вітчизняних та закордонних фахових виданнях та 6 публікаціях, які додатково висвітлюють результати дослідження. Наукові публікації відображають основний зміст і результати дисертаційного дослідження. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Відповідність дисертації спеціальності та галузі науки, з якими вона представлена до захисту. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 052 Політологія (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Дискусійні положення та побажання. Віддаючи належне науковим здобуткам автора, представленим у дисертаційній роботі, слід, однак, відзначити наявність дискусійних моментів, що викликають певні зауваження:

1. Дисертантка опрацювала значний обсяг фахової літератури з досліджуваної проблеми, в тому числі напрацювання українських дослідників. Однак у підрозділі 1.1 поза її увагою залишились аналітичні дослідження процесу становлення та трансформації партійної системи України, що періодично здійснюються Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. Попри те у тексті роботи є численні згадки та посилання на це джерело.

2. Поодинокі кожен із використаних авторкою кількісних методів (індекс волатильності, націоналізації та модель трикутника Нагаями) до аналізу партійної системи уже застосовувався у попередніх дослідженнях українських науковців. Тому дисертантці варто було б чіткіше обґрунтувати переваги використання цих методів саме в такому комплексі.

3. У дисертації не знайшли відображення питання політичних умов розвитку держав, на базі яких вибудувалися відмінні зразки політичної культури (зокрема і електоральної) для досліджуваних випадків України та Польщі.

4. Дисертаційне дослідження виглядало б більш повніше, якби авторка чіткіше подала перелік ендогенних чинників, що сприяли становленню того чи іншого формату партійної системи.

5. В роботі є незначні стилістичні огріхи та помилки, зокрема у висновках до розділу 4. (с. 220).

6. Видається доцільним чіткіше структурувати загальні висновки дослідження у відповідності до поставлених завдань. Попри це висновки в цілому кореспондують з завданнями роботи.

Наведені зауваження не є принциповими, скоріше вони стосуються подальших наукових розробок дисертантки, мають переважно дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, її достатній науковий рівень, новизну та достовірність результатів.

Виходячи з викладеного вище, вважаємо, що дисертаційна робота Балашової Оксани Володимирівни виконана на високому науковому рівні та з дотриманням усіх необхідних вимог і є самостійною завершеною кваліфікаційною працею, де представлені нові обґрунтовані наукові результати.

Дисертаційна робота Балашової О.В. на тему: «Еволюція партійних систем України та Республіки Польща (1989–2019)» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології, управління
та державної безпеки

Волинського національного університету
імені Лесі Українки

В. В. Бусленко

ПІДПИС *Бусленко В.В.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету
«18» травня 2021 р.